PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

QO‘SHIMCHA MASHG‘ULOTLAR ORQALI O‘QUVCHILARNING IJODIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH

Bekzod Ergashov Jahongir o‘g‘li
Sirdaryo viloyati Guliston tumani 21-maktabning
ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi
E-mail: ergashovbekzod97.mail.com@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.20153599

Annotatsiya

Ushbu maqolada qo‘shimcha mashg‘ulotlar orqali o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish masalasi tahlil qilinadi. Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning faqat nazariy bilimlarni egallashi yetarli emasligi, balki ularning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashuvi muhim ahamiyat kasb etishi asoslab beriladi. Tadqiqot davomida sinfdan tashqari mashg‘ulotlarning turlari, ularni tashkil etish usullari hamda o‘quvchilar tafakkuriga ta’siri o‘rganildi. Amaliy tajriba asosida qo‘shimcha mashg‘ulotlar o‘quvchilarning fikrlash doirasini kengaytirishi, ijodiy yondashuvini rivojlantirishi va dars jarayonidagi faolligini oshirishi aniqlangan. Shuningdek, maqolada samarali metod va yondashuvlar yuzasidan tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar:

Qo‘shimcha mashg‘ulotlar, ijodiy fikrlash, sinfdan tashqari faoliyat, kreativ yondashuv, o‘quvchi faolligi, ta’lim samaradorligi, pedagogik metodlar, mustaqil fikrlash

Abstract

This article analyzes the development of students’ creative thinking through extracurricular activities. In the modern education system, it is not sufficient for students to acquire only theoretical knowledge; it is also important to develop their independent thinking and creative approach to problem-solving. The study examines the types of extracurricular activities, methods of their organization, and their impact on students’ thinking abilities. Based on practical experience, it has been found that extracurricular activities expand students’ thinking capacity, enhance their creative approach, and increase their engagement in the learning process. The article also provides recommendations for effective methods and approaches.

Keywords:

Extracurricular activities, creative thinking, out-of-class activities, creative approach, student engagement, educational effectiveness, pedagogical methods, independent thinking

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning faqat bilim olish bilan cheklanib qolmasdan, balki ularning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va ijodiy yondashuv asosida yechim topish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki bugungi globallashuv jarayonida jamiyatdan yuqori darajada fikrlay oladigan, yangicha g‘oyalarni ilgari suradigan va raqobatbardosh shaxslar talab etilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, qo‘shimcha mashg‘ulotlar o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Sinfdan tashqari faoliyatlar o‘quvchilarga erkin fikrlash, o‘z qiziqishlari asosida bilim olish hamda o‘z imkoniyatlarini sinab ko‘rish imkonini beradi. Ayniqsa, bunday mashg‘ulotlarda interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol ishtirok etishga undaydi.

Mazkur tadqiqotda qo‘shimcha mashg‘ulotlar orqali o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish masalasi nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, samarali metodlar,

yondashuvlar hamda o‘quvchilar faoliyatiga ta’siri o‘rganilib, tegishli xulosalar va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Materiallar va metodlar

Mazkur tadqiqot jarayonida o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda qo‘shimcha mashg‘ulotlarning o‘rni va samaradorligini aniqlash maqsadida kompleks yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot obyekti sifatida umumiy o‘rta ta’lim maktabining 9-sinf o‘quvchilari tanlab olindi. Tadqiqot jarayoni 2025–2026 o‘quv yili davomida olib borildi hamda unda jami 12 nafar o‘quvchi ishtirok etdi.

Tadqiqot metodlari sifatida pedagogik kuzatish, suhbat, so‘rovnoma, tajriba-sinov (eksperiment) va tahlil usullaridan foydalanildi. Dastlab o‘quvchilarning ijodiy fikrlash darajasi aniqlash maqsadida diagnostik test va savolnomalar o‘tkazildi. Ushbu bosqichda o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarga yondashuv va ijodiy topshiriqlarni bajarishdagi holati o‘rganildi.

Keyingi bosqichda o‘quvchilar bilan maxsus ishlab chiqilgan qo‘shimcha mashg‘ulotlar tashkil etildi. Ushbu mashg‘ulotlar quyidagi yo‘nalishlarni o‘z ichiga oldi: ijodiy yozuv mashqlari, rolli o‘yinlar, debatlar, muammoli vaziyatlarni yechish, kichik loyihalar yaratish va guruhli ishlash metodlari. Mashg‘ulotlar haftasiga 2 marotaba, har biri 20 daqiqadan o‘tkazildi.

Mashg‘ulotlar davomida interfaol metodlardan keng foydalanildi. Jumladan, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Baliq skeleti (Fishbone)” kabi usullar qo‘llanildi. Bu metodlar o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash, erkin fikr bildirishga undash hamda ijodiy yondashuvni shakllantirishga xizmat qildi.

Tadqiqotning yakuniy bosqichida qayta diagnostika o‘tkazilib, dastlabki natijalar bilan taqqoslandi. Olingan ma’lumotlar miqdoriy va sifat jihatdan tahlil qilindi. Natijalarni aniqlashda foizli ko‘rsatkichlar, taqqoslash usuli va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida o‘quvchilarning faolligi, mustaqil fikrlashi, topshiriqlarga ijodiy yondashuvi va guruhda ishlash ko‘nikmalari muntazam kuzatilib borildi. Ushbu kuzatuv natijalari tadqiqot xulosalarini chiqarishda muhim manba bo‘lib xizmat qildi.

Natijalar

Tadqiqot davomida o‘quvchilarning ijodiy fikrlash darajasini aniqlash maqsadida dastlabki va yakuniy diagnostika natijalari taqqoslab o‘rganildi. Dastlabki bosqichda o‘quvchilarning aksariyatida ijodiy fikrlash ko‘nikmalari yetarli darajada shakllanmagani kuzatildi. Xususan, 12 nafar o‘quvchining 5 nafari (42%) yuqori daraja, 5 nafari (42%) o‘rta daraja va 2 nafari (16%) past darajada ekanligi aniqlandi.

Qo‘shimcha mashg‘ulotlar tizimli ravishda tashkil etilgandan so‘ng o‘quvchilarda sezilarli o‘zgarishlar kuzatildi. Yakuniy natijalarga ko‘ra, yuqori darajadagi o‘quvchilar soni 7 nafarga (58%) yetdi, o‘rta darajadagi o‘quvchilar 4 nafarga (33%) kamaydi, past darajadagi o‘quvchilar esa 1 nafarga (9%) tushdi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, qo‘shimcha mashg‘ulotlar o‘quvchilarning:

mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirdi;

muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashuvini oshirdi;

dars jarayonidagi faolligini kuchaytirdi;

guruhda ishlash va fikr almashish madaniyatini shakllantirdi.

Shuningdek, o‘quvchilarning yozma va og‘zaki nutqida ham ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi. Ular berilgan topshiriqlarga nisbatan yangicha, noodatiy yechimlar taklif qila boshladilar hamda o‘z fikrlarini asoslab bayon etish qobiliyatlari sezilarli darajada oshdi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, qo‘shimcha mashg‘ulotlarda interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita ekanligi isbotlandi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari qo‘shimcha mashg‘ulotlarning o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishdagi ahamiyatini yaqqol namoyon etdi. Dastlabki va yakuniy natijalar taqqoslanganda, o‘quvchilarning ijodiy yondashuv darajasida sezilarli o‘sish kuzatildi. Bu esa qo‘llanilgan metod va yondashuvlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Xususan, interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning faolligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qildi. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Fishbone” kabi usullar o‘quvchilarning erkin fikr bildirishiga, muammoga turli nuqtai nazardan yondashishiga va noodatiy yechimlar topishiga imkon yaratdi. Natijada, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy tafakkur shakllanishi tezlashdi.

Tadqiqot jarayonida kuzatilgan yana bir muhim jihat — bu qo‘shimcha mashg‘ulotlarning o‘quvchilarning psixologik holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatganidir. An’anaviy darslarga nisbatan erkin muhitda o‘tkazilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarda o‘ziga ishonchni oshirdi, ularni faolroq bo‘lishga undadi. Bu esa ularning dars jarayonidagi ishtirokiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari boshqa ilmiy qarashlar bilan ham uyg‘unlikda ekanligi kuzatildi. Pedagogika sohasidagi ko‘plab tadqiqotlarda ham ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun o‘quvchini faollashtiruvchi metodlar muhimligi ta’kidlanadi. Ushbu tadqiqot natijalari ham aynan shu fikrlarni amaliy jihatdan tasdiqlaydi.

Biroq tadqiqot davomida ayrim cheklovlar ham kuzatildi. Masalan, barcha o‘quvchilar bir xil darajada faollik ko‘rsatmasligi, ayrimlarida ijodiy yondashuvning sekin shakllanishi kabi holatlar uchradi. Bu esa individual yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, qo‘shimcha mashg‘ulotlar o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita bo‘lib, ularni kengroq miqyosda qo‘llash maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, qo‘shimcha mashg‘ulotlar o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Tizimli ravishda tashkil etilgan sinfdan tashqari faoliyatlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarga kreativ yondashish va o‘z fikrini erkin ifodalash ko‘nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Tadqiqot davomida qo‘llanilgan interfaol metodlar o‘quvchilarning faolligini oshirish, ularni dars jarayoniga jalb etish va ijodiy tafakkurini shakllantirishda samarali ekanligi aniqlandi. Shuningdek, qo‘shimcha mashg‘ulotlar o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashi va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi kuzatildi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, ta’lim jarayonida qo‘shimcha mashg‘ulotlardan samarali foydalanish o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois, pedagoglar tomonidan bunday mashg‘ulotlarni rejalashtirish va amaliyotga joriy etish zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent, 2014.
2. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M. Pedagogika. – Toshkent: Fan, 2012.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2013.
4. Torrance E.P. Creativity in the Classroom. – New York, 1995.
5. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – New York, 1967.
6. Vygotsky L.S. Mind in Society. – Harvard University Press, 1978.